Ч. 181 (11.472). Львів, четвер 15. серпня 1929. [illegible] Рік XLVII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, ІІ. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло", Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 5·00 зол.
За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Сензаційні виступи Сновдена в Газі.

Львів, 14. серпня 1929.

Филип Сновден, канцлер скарбу Великої Британії в уряді Мекдональда і один з найвизначніших членів англійської партії праці робить у Газі справді сензаційні виступи як щодо форми, так і щодо змісту. Европейська диплоьматія навіть за часів ославленого своєю „юнкерською" грубістю Бісмарка не чула мабуть на інтернаціональних конференціях таких сильних щодо форми, делікатно кажучи, „виступів", яких доконав у Газі Сновден. Правда, він може для оправдання себе заявляти, що вжиті ним слова в англійській мові мають не таке образливе значіння, як у перекладі на французьку мову. Одначе це ніяке оправдання.

Та ще сильнішими є виступи Сновдена щодо свого змісту. Вони звертаються в першій мірі і безпосередньо проти Франції, це значить проти пляну Юнґа та тих концесій, які він дає на користь Франції зі шкодою для Анґлії. А рівночасно вони звертаються в не меншій мірі проти попереднього англійського консервативного уряду. І тут Сновден дуже рішучо, можна сказати, по більшовицьки рве з усею дотеперішньою анґлійською політичною традицією. Ця традиція полягає в тому, що англійські уряди можуть змінятися, можуть ставити собі ріжні цілі, можуть іти до осягнення тих цілей ріжними шляхами. Одначе в новішій історії Анґлії ще не було прикладу, щоби який-небудь анґлійський уряд дезавуував попередній уряд і не хотів признавати зроблених ним зобовязань. Сталість політичного розвитку була характеристичною прикметою англійської політичної традиції. Кожний анґлійський уряд завсіди уважав себе наступником попереднього уряду і переймав усі зобовязання, які він зробив. Не є жадною таємницею, що голова анґлійської делеґації знавців на паризькій репараційній конференції, сер Джозія Стемп весь час стояв у найтіснішому контакті з тодішнім консервативним анґлійським урядом, і що його підпис під пляном Юнґа не міг бути даний без згоди Болдвіна, Чемберлена та Черчіля. З огляду на це виступи Сновдена проти німецьких товарових заплат, проти ключа поділу, а особливо заява, що він мусить вважати смішним виступ французького міністра фінансів Шерона, який рядом документів доводив зобовязання супроти Франції анґлійського уряду, показують, що він справді відкидає зобовязання попереднього анґлійського уряду.

Треба зазначити, що виступи Сновдена проти Франції не можуть для европейських диплоьматів бути ніякою несподіванкою. Він ще перед своїм вступленням до уряду, а навіть ще перед анґлійськими виборами скрізь виступав завзято проти тих чинників та сил, які, на його думку, підкопують добробут та безпеку Анґлії або загрожують їм. Франція та Америка були в цьому часі головними обєктами вибухів його обурення. Пригадаймо ту погрозу, яку Сновден кілька місяців ще в тому старому анґлійському парляменті кинув на адресу Франції, коли в Парижі почалася боротьба за ратифікацію договорів про воєнні довги. Сновден заявив тоді, що коли Франція буде далі зволікати з ратифікацією цього договору, то Анґлія зі свого боку поставить домагання на ново переглянути договір про воєнні довги між Черчілем та Кайо і поставить до Франції вищі домагання, бо вона знаходиться тепер в далеко кращому становищі, ніж у 1926 році, коли заключено цю умову; тому Анґлія має добру нагоду взяти назад далекосяглі уступки, які вона зробила тоді Франції. Ця промова Сновдена, яка тоді стала сензацією дня в Анґлії, викликала у Франції загальне обурення. Тому не диво, що коли після перемоги партії праці Сновден став одним з найближчих співробітників Мекдональда в новому уряді і заняв місце канцлера скарбу, то французька преса повитала його дуже зле.

Могло бути певним, що Сновден в Газі справедить велику баталію з французами. Одначе він не обмежився лише до боротьби проти Франції. Він зробив не менше сензаційний виступ також проти Німеччини. Цей виступ був тим більше сензаційним, що досі він проти неї не виступав. В першій зі своїх промов у Газі Сновден заявив: „Наші відносини до Німеччини дуже приязні, і ми бажаємо, щоби вони довго лишилися такими; одначе при всьому тому *Анґлія та Німеччина є гострими конкурентами на світовому ринку*". А з цього твердження британський канцлер скарбу зробив висновок, що треба по можности обмежити німецькі товарові достави, які передбачує репараційний плян, щоби таким чином спинити промисловий розвиток Німеччини, який так турбує анґлійців. Так отверто досі ще ніколи не висловлювався жадний анґлійський державний муж. Від закінчення світової війни досі ще ніколи не було такого гострого боєвого вигуку з боку пригнобленої своєю економічною крізою Анґлії. Що могло статися? Що могло примусити анґлійського міністра фінансів і члена приязно настроєної до Німеччини анґлійської партії праці зробити таку заяву вже на першому засіданні конференції, яка без сумніву є найважнішою конференцією державних мужів Европи від часів мирових договорів? Тяжко на це дати якунебудь уґрунтовану відповідь. Можна лише висловити здогад, що або справді загальна господарська кріза Анґлії дійшла до таких розмірів, що виводить з рівноваги анґлійського міністра фінансів, або що він цим способом хотів остерегти Німеччину від якогонебудь пактування з французами на некористь Анґлії.

Сензаційні виступи Сновдена в Газі витворили незвичайно тяжку ситуацію. Річ не тільки в тому, що виникла небезпека зірвання або відложення конференції взагалі, але в тому, що не лише Анґлія бореться тепер на два фронти, — проти Франції та Німеччини, але також Франція мусить рівночасно боротися і проти Анґлії і проти Німеччини, а всі старання Німеччини лишитися невтральною в цій боротьбі не можуть дати бажаного успіху, — вона проти волі втягається в цю боротьбу, а це потягає для неї дуже неприємні наслідки щодо її відносин до обох партій, що борються між собою.

В Газі ми бачимо ще одно цікаве явище. Малі держави, як наприклад Чехословаччина, Румунія та Греція, які досі все йшли під проводом Франції, тепер кинули її й утворили разом з Анґлією суцільний фронт проти неї. А це ще більше ускладнює загальну ситуацію.

Покищо годі сказати, чи Сновден справді здійснить висловлені ним погрози і зірве конференцію. Можливо, що його виступи проти Франції та Німеччини мають на оці якусь укриту мету, а саме осягнення компензацій у політичній області. В кожнім разі не підлягає жадному сумнівові, що як спосіб так і суть виступів Сновдена в Газі є сензацією для диплоьматичного світу, і що він раптом зробився центральною фігурою конференції, від якої залежить уся її дальша доля.

Найближчі дні мусять принести розвязку тої загадки, якою є його дотеперішні виступи.

Руйнування старовинної церкви в Холмщині.

Звідомлення посла Володимира Кохана.

Признаюся, щиро, що їдучи від Секретаріяту УНДО до Павлович не припускав я ніколи, щоби вступні інформації, зібрані Секретаріятом відносно нападу на церкву в Павловичах на Холмщині, могли бути правдиві. Припускав я, що зібрані інформації щонайменше сильно перебільшені. Чиж може бути хочаб одна людина, що слухаючи оповідання про напад на Божий Храм в 1929 р. зрозуміла б це в дослівнім того слова значінні? Це було для мене незрозуміле. А одначе те все правдиве.

Приїхавши на місце я побачив не то більше, як припускав, але більше як моглаб створити моя уява. Я побачив руїну церкви, попідрізувані стовпи, сокирами порубані образи з іконостасу, погнуті і попереломлювані хрести. А на румовищах помарнілі, чорні обличча людей, котрі з плачем і войком кинулися до мене, коли я став фірою перед місцем доконаного святотацтва.

Перше моє враження було так сильне, що годі було себе опанувати. Щоби закрити своє зворушення я мусів на часок відірватися від людей. І аж тоді відчув я це незрозуміле для мене страхіття послідних переживань Павличан, тоді відчув силу молитви предків з перед 300 років, що фундували цю церковцю, перемінену злобою людей в страхітливе румовище і під мною угнулися коліна. Я молився разом з тими нещасливцями, нашими братами холмщанами. За що я молився — не знаю, бо це була радше хвилина глибокого релігійного екстазу на місці румовищ Божого Дому, на місці нечуваного злочину.

Та треба було вкінці перевірювати все, що тут ділося. Хату, в котрій я перебував цілу ніч, облягали люди і всі інформації, які подаю понижче, я якнайсовісніше провірив. Прошу тому всіх, що будуть їх читати, ставитись до них як до правдивих фактів, за котрі я особисто можу кожної хвилі відповідати.

Як це сталося...

До дня 28-го липня ніхто з павличан включно з їх солтисом а навіть парохом (москалем) в Долгобичеві не чув ані не знав нічого про намір влади чи то церковної чи державної, розбирати церкву, з ніким в тій справі ніякий міродатний чинник не переговорював ані в тім напрямі ніяких спеціяльних наказів не давав.

Церква в Павловичах — згідно з оповіданнями людей — *найстарша з усіх церков на Холмщині, бо рахували їй 345 літ*. Цікаве, що час не знищив дерева, бо трималася вона ще — як твердили люди — дуже добре. В її нутрі досі находилося богато старих образів і памяток з написами по стінах і стовпах. Церкву в 1920-ому році опечатано, але на якій підставі, ніхто з громадян не зміг дати вичерпуючої відповіди. При опечатанні церкви забрала поліця разом з якимсь „інспектором" невідомого прізвища і урядового становища богато річей — як фелони, книжки, образи, хоругви и ін. а між ними чашу і мирницю, що — як кажуть — була зі срібла чи золота.

Як сказано вже в горі від р. 1920-го ніхто в справі церкви з громадянами не переговорював і люди від часу до часу з нагоди свят приходили під замкнені двері святині на молитву. Аж дня 28-го липня ц. р. заїхав до громади „ґмінний" війт з Долгобичева, поляк Гіполіт Стащук в асисті команданта П. П. Д. в Долгобичеві та „ґмінного" писаря Шпирки. Вони сказали місцевому солтисові Андрієві Пироговї, що хочуть оглянути церкву. До нутра церкви не йшли і нічого не оглядали, а прийшовши під церкву, та відбувши в трійку поцепки якусь нараду, заявили тому ж самому солтисови, що на другий день, тобто 29-го липня на год. 10 рано прийде староста, бо „щось" треба буде зробити з церквою.

Дня 29-го липня ц. р. громадяни Павлович не передчуваючи ніякого лиха, розійшлися в поле на жнива. В селі остали лише старці й діти. Солтис чекав на старосту з повіту. Та в год. 10— 10 пів рано замість старости, заїхали в село 3 фіри. На передній фірі 5 жандармів, війт і писар, а на двох других якісь люди з пилами, долотами, гаками від гашення вогню і т. п. знаряддям. Ви-

ялося пізніше, що це були поляки з сусідних сіл.

По приїзді, не йдучи навіть до місцевого солтиса як начальника громади, кинулися всі вони на церкву. Командант, війт поляк з Долгобичева і писар стали відривати печать на дверях церкви, а інші кинулися негайно валити давінцю. Заки „начальство" отворило двері до церкви, вони завалили вже стіну давінці. Присутній при тім всім місцевий громадянин старець Приємський оповідав мені зі сльозами в очах, як то він благав, цілував руки війтові, командантови та всім поліцаям і іншим, щоби вони заперестали руйнування, кажучи: „хоч образів не бийте, дайте людям змогу прийти з поля, нехай би вони порозумілись зі старостом, за що валять їм церкву". Але його не слухали. Глузуючи і наневажачи послідними словами, підпоєні алькоголем, нищили церкву далі. Коли ж Приємський загрозив їм наслідками, сказали, що нікого не бояться, а на його успокоєння додав командант поліції: „Зараз ту пшиєдзє староста з вашим ксьондзем, бендзєцє сєн могли скаржиць". В присутности Приємського отворив командант „царські врата" а пяні від алькоголю і опанілі до решти дурманом нищення всі кинулися на престіл і почали відбивати долотами образ Божої Матері. В міжчасі прийшов на місце доконаного святотатства місцевий солтис Андрій Пиріг. Один зі справників запропонував йому з місця, вказуючи на образ Матері Божої: „Купще собє тего сьвйонташка". Нарід, що почав збігатися з поля, а особливо жінки підняли почуваний плач і крик. Оповідали мені люди з поблизьких громад віддалених 3—4 км., що голосіння жінок, дітей, кликання ратунку, було чути цілком виразно аж до них.

Але це не помагало, а радше ця розпука бідних людей заохочувала їх до руйнування. Повиламали вікна на копулу і з неї почали співати ріжні сороміцькі пісні, звертаючися передовсім в сторону жінок, котрі плакали. Ось одна жінка підійшла до мене і говорить мені „на ухо" дословно слова такої одної пісні, а вказуючи на свою сусідку, оповідає про пропозиції одного з тих, що нищили церкву, кинені під її адресою з церковної копули. Списав я їх але передати їх шановним читачам годі.

Попідрізувавши вікна копулу з усіх боків, скинули на землю хрест, що падаючи зарився в землю і погнувся. Відтак зіпхнули цілу копулу. Падаючи з висоти на землю розбилася вона на дрібні кусні...

По пяти годинах з церкви остало румовище. На нім засіли змучені „робітники" до пиру. Горівку привіз з собою „гмінний" війт Гіполіт Сташук. По шклянку на горівку посилали до місцевого солтиса Андрія Пирога. Бавилися і кпили. Віддаляючи співали на радощах, покепковуючи при цьому, примінивши в пісні утраквізм, дослівно:

„Гей на горі, горі церковця стояла
Дзісєйшего дня з наших ронк упала".

Поліція привезла ще кілька фір з поблизької мазурської кольонії Гунятин і забрала деякі церковні річи. Куди не знати. Але на тім не кінець.

Дня 31. липня один поліціянт з 8-ома робітниками приїхали другий раз до Павлович зробити порядок з останками поломаного і порізаного дерева. Та місцеве населення, а передовсім жіноцтво заявило: „Ми вже собі самі посклადаємо, але перше всього привеземо людей хай подивляться на те все. Постава жіноцтва доказала того, що робітники з поблизьких мазурських кольонійповтікали.

Громадяни Павлович післали делегацію до мене (Тудорковичі пов. Сокаль) — на жаль делегація мене в хаті не застала — а інших післали до Сокаля та Львова, до головного секретаріяту УНДО. **Пос. Волод. Кохан.**

Від Редакції. Кінцевого уступу цього звідомлення, в якому говориться про поліційні дотоження та арешти серед населення Павлович, не подаємо, бо він, як довідуємося в останній хвилині, підпав конфіскаті у „Новому Часі", де видруковано його на день скоріше.

XVI. Сіоністичний Конгрес.

Вибір нової екзекутиви всесвітньої сіоністичної організації.

В неділю 11. ц. м. закінчилися в Цюриху наради XVI. Сіоністичного Конгресу, що радив при доволі численній фреквенції делегатів з усіх кінців світу. Після приняття резолюцій, голосування над якими було дуже бурливе (резолюції в справі шкільництва перейшли 130 голосами проти 104 голосів лівиці і мізрахістів), вибрано нову екзекутиву всесвітньої сіоністичної організації.

Склад тої екзекутиви такий: проф. Х. Вайцман — президент всесвітньої організації, Нагум Соколов — президент екзекутиви, члени екзекутиви: Генріетта Шольд (Єрусалим), Лазарус Бард (Єрусалим), проф. С. Бродецький (Льондон), рабін Меір Берлін (Єрусалим), інж. С. Капланський (Єрусалим), полк. С. Г. Кіш (Єрусалим), Люіс Ліпски (Н. Йорк), д-р Ф. Розенбліт (Льондон), Й. Спрінчак (Єрусалим), д-р А. Руппін (Єрусалим). Склад екзекутиви зложено на основі порозуміння центра з правицею і лівицею.

З черги вибрано ще 54 членів виконавчого комітету і їх заступників. Між вибраними є 17 осіб з Польщі, в тому числі посли Грінбавм, Райх, Тон, Фарбштайн і Розенблят.

Після закінчення Сіоністичного конгресу почалася в Цюриху перша інавгураційна сесія Жидівської Агенції (Jewish Agency), що поставила собі за мету віднайти шляхи і створити засоби, при помочі яких можна би збільшити й поширити жидівську працю і стан посідання в Палестині.

„Лихий інтерес".

(Від нашого кореспондента.)

Тревяр (над Ляманшем) 9. VIII. 1929.

I.

Франція — всупереч розповсюдненій про неї в Східній Европі думці — не тільки не є найбільше „поступовою" країною Европи, а навпаки вона безперечно найбільше відстала поміж великими культурними націями. Відстала і країна консервативна в ділянці організації судівництва й законодавства цивільного і соціяльного, ще більше відстала в ділянці матеріяльної, технічної культури щоденного життя. Напр. процедура цивільна тут ще більше помотана, важка, коштовна і паперова ніж колишня, перед реформою, закинена процедура австрійська; робітниче законодавство тут далеко-далеко поза німецьким, а ціла технічна обстанова життя (телефони!) тут старші й гірші ніж в якійнебудь іншій країні европейського Заходу.

Коли в чому Франція все таки випередила решту Европи, а бодай в чому вона ні трохи не позаду за іншими народами, — то це в організації розповсюдження преси.

Ґазети з найбільшими у світі щоденними тиражами (від міліона до двох міліонів примірників) є у Франції, тобто в Парижі, а не — як ті думає — в Америці. Тай організація їх доставки — знаменита. Служать їй усе: залізниці, літаки, автомобілі. Таким чином тут, у невеличкій приморській дірі, в 9 годині ранком ми маємо в руках усі ранішні ґазети Парижа, тай то по тій самій, що в Парижі, ціні. Подібно з ґазетами полудневими й вечірними.

З деякою, невеликою пересадою можна сказати, що також із цього пресового погляду вся решта Франції виявляється чимось у роді передмістя Парижа. Є, правда,. і ґазети провінціональні, одначе з виїмком двох-трьох вони ніякого значіння не мають, а публика інформується з них, а з ґазет париських.

Чи вона — ця неймовірна, безприкладна централізація — добра, чи лиха, це інше питання.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ.

Великий самотник.

(70-літній Кнут Гамсун.)

Двацятькілька великих письменників висловило прилюдно своє захоплення найбільшому сучасному скандинавському письменникові в 70-ліття його уродин. За ними тисячі журналістів з власного почину або на домагання редакції написали в цей день про Кнута Гамсуна принагідні статті. Бріян, що діждався неабиякого рекорду: 12-го портфелю премієра міністрів мав за останніх 20 літ стократно більше таких офіціяльних статтей. Европейська преса забалакала в один голос про Гамсуна в останнє сім літ тому, коли він дістав Нобелівську премію.

Страшна річ такі роковини та премії. Писав письменник 40 літ 22 томи, а коли світ хоче його звеличати, авторам статтей про нього не дадуть навіть 22 днів для підготовки. Повторять безладно його безладний життєпис, якто гралась із ним доля у піжмурки, мов з Горким і Джеком Льондоном. Усюди побував він, усього попробував, ніде не загрів місця. Перейшов усі щаблі карієри від пролетаря-робітника до міліонера, власника хутору та віллі.

Не списав досі Гамсун своїх споминів. Усе, що найшов цікавого в свойому житті, використав у своїх оповіданнях і повістях. А само воно як цілість видається йому досі небувалою авантюрою. Робити з нього викінчений образ? — Б-р-р! ні, Гамсуна не запоморочило від його літературних успіхів — він такий-же як і давніше — непоправний ворог офіціяльних зразків мудости та моралі.

„Як-жеж це — питають офіціяльні критики — чи не написав Гамсун після „Пана" та „Містерій" — „Благословенства землі", гимну на честь тихої сільської праці, неначе ілюстрацію до біблійних слів: „і в поті чола свого...". — „Чи сам на старість не зажив він життям щасливого батька рідні в ідилічному захисті?... Чи врешті не дістав він саме за „Благословенство землі" нагороди лавреата і чи не приняв її?"

Так; приняв Гамсун нагороду, щоби сплатити всі свої задовгоречинцеві довги, бо не настільки кохає він людей, щоби бути їм щонебудь винним, нехай би і гроші. „Благословенство землі" писав він саме в роспалі великої війни; і це був також його протест, не слабший від попередніх, коли він не погоджувався зі загальною сусідньою атмосферою і втікав від неї. А твір пеан землі — її цілющим і отруйним плодам — це акорди з найглибшої туги його всього життя. Гамсун ненавидить міста, що стерло з лиця землі природу, щоби накопичити стільки зразків людської фавни. Лише з цієї причини він утікав з Америки, проклинаючи її, а Кавказ назвав „казковою країною".

Критики Гамсуна шукають у нього силоміць світогляду, якоїсь життєвої фільософії, еволюції ідей. Шукають саме того, що в його творах можна найти хіба зі шкодою для найцінніших прикмет його уяви та мистецтва. Гамсун не збирає своїх вражінь у ніякій призмі „камінця мудрости", в ніяких узагальненнях. Його ідеї про світ чи про суспільні явища це тільки вибухи його темпераменту, що висловлюється звичайним молодечим протестом проти того, що йому не до вподоби, — вони є тільки ілюстрацією його настроїв, його вражливости, а не світогляду.

Чому? Гамсун пише повісти, а не соціяльні або фільософічні розвідки. Він має пречутливий інстинкт і знає, де кінчиться його талант. Цей талант утікає перед усім, що переходить поза скалю його нервової вражливости. Переглянувши все літературне надбання Гамсуна деякі кажуть: „Погляньте, яку він цікаву перейшов еволюцію — спершу малював свої чисто субєктивні переживання, а згодом (у „Місті Сегельфльос", „Жінках над криницею", „Останній главі", головно в „Благословенстві землі") увесь перейшов на малюнки зовнішнього світа".

Перш за все велике ще питання, в якій добі Гамсун більший, більше „гамсунівський". Але воно зайве. Вроджений чутливець дійшов на старі літа бодай до такої рівноваги, що міг супокійно, без викривленого обличча, змальовувати збірне людське життя. В очах Гамсуна воно не ріжниться нічим у Парижі та Христіянії від містечка Сегельфльосу, де всі торгують і живуть оселедцями. Гамсун ні на мить не вміє забувати, що якенебудь живе людина між людьми, вона силкується тільки забути, що її жде. Праця на себе, відтак на діти, праця дітей на себе, коли вони виростають, — — мрії, кохання — — — і все те кінчиться знову тим самим... І так довкола...

У світі для Гамсуна майже нічого великого не діється. Він відчуває це не як „надлюдина", гордий творець, а як пересічний раб землі. Його найбільші герої, що розпалюють нашу уяву, не ріжняться нічим від найсіріших; найкращі їх хвилини — це піти за якимсь безглуздим ментом, стрімголов, не питаючи „навіщо". Найвеличніші для Гамсуна хвилини, коли природа прориваєся в людині, мов джерело кипеня або коли вона перериває його симфонією ударом грому.

Тому він утікає все життя між холодні фіорди, над невгамоване море, на якусь дику прерію або бодай між чотири стіни кімнати, куди не доходить ніякий голос крім шуму дерев. Утікає як простак з найбільше невісними домами

ня, і просто на нього не можна відповісти. Річ певна, що вона в пресовій ділянці не менше кріпка ніж напр. в ділянці адміністраційній: адже в малому сільци, 1000 км. віддаленому від Парижа, не можна, так сказатиб, кинути кладки над баюру — без дозволу, письменного, очевидно, з міністерства, з Парижа: це, річ відома, є одним з каменів „предкновенія" в Альзасії, призвичаєній до децентралізаційної й самоуправної системи німецького цісарства.

II.

Та до чого все щойно сказане, весь цей вступ? До того, щоб почванитися, що в цьому старому Трепорі, давньому гнізді норманських піратів і корсарів („пірати" — морські розбишаки на власний рахунок; „корсарі" — морські розбишаки на рахунок короля чи держави) читаю собі вранці, майже рівночасно з парижанами телеграфічні дописи про конференцію в Газі. Честь і сатисфакція невеликі, скажете? А все таки!

І так вичитав я, що на першому засіданні конференції п. Бріян „дивлячись очі в очі п. Штреземанови" ось як оформулував свою фільософію миру і війни:

„Ми зробили сумний і болючий досвід, що війна не є добрим інтересом для ніодного народу; навіть переможці мусять терпіти страшенні наслідки..."

Говорячи це, п. Бріян коротко повторив висновки відомої передвоєнної книжки Нормана Анджеля про недоцільність війни з погляду практичних інтересів, книжки, яка перед 1914 р. викликала цілі потоки признань і похвал, та яка ні на один день не припізнила світової війни. Повторив французький міністр ці слова з наміром внести згідливий настрій у конференцію. Намір безперечно похвальний. А одначе і проте: чи правда воно, те, що міститься в цих словах? Чи може правдою є якраз щось противне змістови Бріянового речення? А може воно так, як часто буває з політичними і соціяльними (тай з фільософічними й метафізичними) „правдами": що вони в такій самій мірі „правдиві" (чи „неправдиві"), в якій є правдивими (чи неправдивими) твердження із просто противним їм змістом?

Пок. проф. Зіммель в одній із своїх книг (здається, в Соціяльній діференціяції") такі „правди" з погляду теорії пізнання розглядав. Ми спинимося хвилинку над *мерітум* одної з таких правд — Бріяна й Анджеля.

III.

— Війна — не добрий інтерес, „ґешефт"; свята правда! Народи тратять у війні своїх синів. Пропадають у ній національні богацтва; нема пошести гіршої від війни. Одначе невже можна сказати, що війна як у принципі, так у практиці не полишає після себе нічого іншого, як тільки нещастя й горе, лихо і втрати? Тільки це і нішо інше?

Хто таке каже, той заплющує очі супроти очевидних і наглядних користей війни — не для всіх, правда, але для деяких держав переможців. Доволі навести приклад Злучених Держав Америки.

Знов-же інші народи віднискали у війні найбільше і найперше добро: свою державність і свою свободу, втрачені давно, перед віками.

Ще інші подвоїлися й потроїлися.

Ще інші відмолодніли у війні й перемозі і отряслися (як Італія) з безнадійности передвоєнного животіння.

Чехія і Польща були би сьогодні, без війни, далі тільки географічними назвами. Сербський король має тепер три королівства, тай ще Чорногору. Семигород подвоїв Румунію і додав їй тричі культурнішу країну і людність.

А п. Бріян рететує за Норманом Анджелем, що війна, мовляв, для нікого не є добрим інтересом!

Для нас вона не була добрим інтересом, річ певна. Але для Придніпрянщини? Тай навіть для нас — **es ist noch nicht aller Tade Abend.** Уявіть собі тільки (уявити собі можна все, безплатно й безкарно), що святі знають, які обставини спровокували би нову війну в нашій частині Европи: напр. війну Річипосполитої з Радянською (чи якою-небудь іншою) Україною і з союзними з нею східними державами; що Литва не осталасяб бездільною; що німецька „райхсвера", хочби і „невтральна", навіть не переступаючи „коридору", тільки нависла би над цілим західним кордоном Річипосполитої... і т. д. Уявімо собі цю — сьогодні фантастичну, післязавтра може реальну, картину, і передумаймо собі наслідки, які такий спліт обставин приніс би для нашого історичного ворога і для нас, підяремних.

І скажімо собі потім, чи справді кожна без виїмку війна є лихим „ґешефтом" для народів.

В. Панейко.

Дипльоматичні голови.

Сцена й актори гаської конференції.

Берлін, 8. серпня 1929.

II.

Потім **Ґранді,** італієць, державний секретар для закордонних справ, права рука і великий помічник Мусолінія. Колись народній учитель, чоловік маси, просто зі шкільної кляси покликаний на одно з найчільніших і найбільше експонованих становищ у новій італійській державі. І не його головокружна карієра дивна, бо в часах великих революцій і переворотів життя перегане навіть найбільше фантастичні романи. Дивне тут, що цей чоловік на своїм важкім місці блискуче себе виправдав, неначе родився для нього. Не всякому воно вдається і вже само це прекрасно характеризує повну якість людини. Він залюбки гладить пальцями свою коротку, виплекану, чорну, як смола, бороду; в Газі він прислухується балачкам і дискусіям таксамо уважно і спокійно, як ще недавно він прислухувався у Будапешті компліментам старої мадярської аристократії. Тоді у Будапешті, де він стояв у центрі загальної пильности і уваги, кожний із тих аристократів начислював у простій лінії тридцять або й більше безпосередніх предків і антенатів, кожний з них сягав своїм кількасотлітнім блискучим родовим минулим аж у далекі сутінки історії, кожне з тутешніх імен це шмат мадярської національної культури та бувальщини. Але всі вони кружляли довкола цього народнього учителя як під вечір комахи кружляють довкола світла. За ним-бо стояло щось одно пориваюче і велике, чого не мали всі оті люди: **міць великої держави.** Інтруз? Парвеню? Ні! Радше примус історії, радше втілена воля маси. Він-же може речник і один з предтеч нових незнаних досі, непредчуваного европейського суспільного ладу. І факт, що отой „гомо новус" винесений на верхи фашистівською революцією находить спільну мову зі старими мадярськими панами, цей факт, що він займає повноправне і навіть визначне місце при гаськім столі, на якім може кується доля нової Европи, це неначе дає можливість вірити, що з тою Европою ще не так зовсім зле, що вона ще найде в собі досить сил і енергії для відбудови. Але від Гаги до цієї відбудови ще безконечно далеко.

Потім **Венізельос,** грек з Крети. Людина, яку винесла на верхи ненависть. Він грек і коли вірити крилатій приповідці, що німець ошукає словянина, жид ошукає німця, жида ошукає вірменин, а всіх їх разом ошукає грек, то цією приповідкою можна ще найкраще схарактеризувати якість нашого левантійського дипльомата. Імпульсом усіх його вчинків була страшно запекла ненависть до турків, ненависть, якій рівну рідко пошукати в історії. Як Поанкаре знав тільки одну ціль свого життя: окружити німців, повалити їх збройно, скувати в кліщі своїх коаліцій, відібрати їм Ельзас і Льотарингію й по змозі розбити їх у нутрі на десяток поживаючих себе взаїмно держав, так теж Венізельос хотів всього цього супроти турків. І так само як Поанкаре, так теж Венізельос осягнув свою ціль. Він вигнав турків з Крети, потім до решти зломив їх панування на Балкані, він викликав супроти них шість крівавих повстань і три міжнародні війни, він здетронізував навіть свого власного короля, коли зявилась загроза, що у великій світовій війні, замісць на боці туркофобської антанти цей король стане на боці туркофільських центральних держав. Безконечно поплутані життєві дороги цього чоловіка, зовсім як оті в чудернацькі мережки схрещені густі зморшки на його старім обличчі. Він старий, але він бачить свою Гелляду визволеною. Заки він цілком зійде з життєвої арени, він ще хоче полишити своїй країні міцне міжнародне забезпечення, хоче піднести її економічно. Він ніколи не перебирав у засобах, коли йшло про добро його батьківщини і нині він використовує ситуацію, щоби для неї здобути якнайбільше на цьому гаському міжнародньому базарі, де поміж людськими руками пливуть потоки золота. Як завсіди, так і тепер, він буде завзято боротись за свою Гелляду. Вже в двох перших днях конференції старий кретійський хижак показав свої ще й нині гострі зуби. На ньому вже стільки разів справдилась приповідка про хитрого грека, що вона справдиться мабуть і цим разом.

Потім граф **Адатчі,** японський посол у Парижі, одинокий усміхнутий азіят поміж тутешніми пересвареними европейцями. Він весь, неначе заповідь нових політичних можливостей світа. Нині покищо він одинокий азіят, який приймає рішаючу участь на тім зібранні, але хто зна, чи за літ двацять побіч нього не буде сидіти китаєць, індус або навіть неґр. Виглядає воно так неначе у його особі політично-колірове майбутнє встрявало в сучасний світ білих своєю рукою, пригадувало себе, остерігало... Нині його поява це покищо тільки заповідь і можливість, лише символ. Він себе ще ніде занадто не експонує, він дискретно вибирає для себе місця, де є більше тіни, він не лізе людям на очі, але він уважно і з темною стереотипною усмішкою кожного азіята уважно слідкує за кожним словом і кожним конференційним рішенням. Західний дипльоматичний світ цінить в Адатчі саме його дискретність і стриманість, але що поза нею властиво скривається? Чи ще і щераз цей старий і сивий уже жовтий чоловік дає можність взаїмно порозумітись й віднайтись розжертій на себе Европі, чи тільки студіює всю розперезаність цієї Европи, усю її слабість, її безпомічний розгардіяш, щоби знати як з цього всього витягнути висновки в майбутньому? За гаським столом весь час усміхається сива голова жовтого азійського „графа". Тай як-же зрештою йому не усміхатися над тим здурілим европейським світом? Колись він підписував версайський трактат, потім його кликали до Женеви на суддю поміж европейськими білими державами; між іншими він рішав уже двічі навіть про — українську справу. Раз у Парижі, 14. березня 1923 р., потім в червні 1929 р., будучи „знавцем" для справ національних меншостей. Тепер граф Адатчі рішає проблему, чи має бути між німцями і французами згода чи сварка? Про що він буде рішати завтра, коли вже нині він є поміж европейськими людьми попросту суддею їхнього життя чи смерти?

А далі бачимо усю решту. Тут Гендерсон, Шуберт, Люшео, Вірт, Бертельо, Шерон, Жаспар

ганнями або як переніжнений невврастенік. Бо в ньому живуть якнайтісніше поруч себе ці два елементи. Вони це так бентежать нас своїми дивними взаєминами і так захоплюють. Велика, нестримна любов до природи часто є наслідком невгамовно-диких, не завсіди „здорових", пристрастей. Ще частіше пошуканкою відпочинку для підорваних нервів.

А проте Гамсун, що має в собі пристрасти фавна і байдужість селюха, навіть у змеханізованих звичках чудака вміє находити вічно свіжий приплив крови. У 30-ім році життя вмів він їхати на світ як 70-літній емерит, а нині як 70-літній ддреат не зрадив своїх примх і бунтів 30-літнього фантаста. Тому одні кохають його за вічну молодість, а інші за вічну зрілість. Одні — подекуди найбільше здорові — за хоробливу ніжність настроєвика, інші — здебільша недужі на невврастенію — за його здорову брутальність приборкувача звірів.

І всі хотіли би дізнатися від Гамсуна тайни його мистецтва. А він утікає від репортерів і заприсяжених дослідників письменської психольоґії або мовчить. А його книжки, немов би казали за нього: „Хочете писати так само як я? Жийте, не думаючи про ніяку літературу та читачів. Жийте як осьті мої найближчі земляки-чудаки — продавці оселедців... неодин із них вібирається на море на звичайній крамничній баржі і відкриває новий світ. Або вернувшись із широкого світа, сяде попикуючи люльку перед хатою і лічне оповідати такі собі звичайні враження, як людина, що не бачить ніякої ріжниці між своїм ремеслом і найвищими проявами мистецтва і життя."

молодий американець Вільсон, десятки згучних імен, кожне з них має своє обличча, свій зміст, свою історію.

Йонкгерр Беcляертс ван Бльокляйд отвирає засідання. Привітання. Чемні, привязні слова. Привіти для голяндської королевої. Взаїмні чемности і подяки. Богато слів про мир, приязнь, людство і цивілізацію. Означується в широких рисах ідейне завдання конференції. Побажання успіхів. Чемні репліки. Конференцію осьтак відкрито. Завіса пішла в гору. Першого дня, після обіду, починається генеральна дискусія, на якій зясовують уже зовсім конкретно рямці і порядок конференції. Розвиваються фронти. делеґації вкопуються в свої позиції.

Зенон Пеленський.

Світовий парлямент реклями.

Реклама в сучасному капіталістичному господарстві зробилася головним чинником масового поширення індустріяльних виробів. Від добре поставленої реклями залежить розвиток не лише окремих підприємств, але цілих галузей продукції. Тому на рекляму видається тепер велитенські суми, й вона стала окремим фахом. Три четвертини преси капіталістичних держав завдячують своє істнування власне реклямі — оголошенням. Обчислено, що в Злучених Державах на оголошення в газетах та журналах, а також на плякати тощо видається річно понад 6 міліярдів марок. В Німеччині видається річно понад 2 міліярди марок.

Американці зорганізували світовий союз реклями з осідком в Новому Йорку, який щороку відбуває свої конґреси у Злучених Державах, а що пятий рік у Европі. Цього року цей конґрес, 25 з черги відбувається від 11 до 15 серпня в Берліні. Бере в ньому участь понад 5.000 делеґатів з усього світу. Попередній конґрес в Европі відбувся в Англії. Тоді в ньому на чолі ріжних комісій взяв участь цілий ряд анґлійських міністрів і визначних політиків. У підготовці теперішнього конґресу взяли участь бувший німецький державний канцлер д-р Лютер та бувший міністр д-р Кроне, а крім того ріжні банкирі, директори фабрик, видавництв, друкарень, великі купці, а також представники мистецтва. Можна сказати, що цей конґрес є одним з найбільших інтернаціональних економічних конґресів світу.

Сумні перспективи.

Чергові заходи біля ліквідації наших руханкових сокільських організацій.

Щорічні сокільські свята, які відбувалися при нагоді ріжних народніх обходів, сталися предметом великого заінтересовання польських адміністративних чинників і тішаться останніми часами особливою їх опікою. Розпорядком староства в **Жидачеві** заборонено відбути сокільські свята в Жидачеві, Миколаєві над Дн., Журавні і Роздолі, хоч такі свята відбувалися в минулому році по програмі, яка водиться у сокільських організаціях усіх народів.

Розпорядок цей цікавий і тому частинно його наводимо:

„Starosta powiatowy w Żydaczowie, № Wid. 172/29. „Sokił“ w Żydaczowie, urządzenie święta. Żydaczów dnia 24. lipca 1929. W załatwieniu podania z 15. VII. 1929. nie zezwalam na urządzenie w dniu 4. sierpnia b. r. „Święta“ według podanego programu, który w całkowitym wykonaniu, mógłby przybrać formy niezgodne z statutową działalnością Stowarzyszenia.

Natomiast zezwalam na urządzenie w tym dniu w godzinach popołudniowych festyn z wykluczeniem jakiegokolwiek zjazdu członków zamiejscowych Stowarzyszeń oraz publicznego pokazu ćwiczeń fizycznych“.

Отже староство, забороняючи відбуття свята з участю доокличних сокільських товариств і відбуванням руханкових вправ, ніби не хоче робити великої кривди товариству і тому позволяє тільки на відбуття фестину, цебто народньої забави з танцями. Особливу свою увагу звернула влада на руханкові вправи, забороняючи якінебудь руханкові пописи. Факт цеї масової заборони відбування руханкових вправ та устроювання сокільських свят, що підриває зовсім спроможність дальшого розвитку сокільських товариств є зовсім неоправданий, хоч би з тієї причини, що минулими роками сокільські свята з руханковими вправами могли відбуватися без ніякої перепони.

Самозрозуміле, що підставою діяльности сокільських товариста є плекання руханки і фізичних вправ взагалі, а ціле сокільство, у всіх народів, займається виключно фізичною культурою, руханковими вправами і великими руханковими здвигами. І українське сокільство на протязі своеї праці для народу, промощувало в першій мірі шлях зрозумінню для фізичного виховання і від нього вийшли провідники нашого руханкового й спортового руху. Тепер, саме у ювилейнім році 35-ліття істнування „Сокола-Батька“ приходить заборона відбування фізичних вправ. Діється це в часі, коли перед місяцем польське сокільство відбувало свій „всеславянський“ здвиг у Познані, на якому виконувало якраз такі самі руханкові вправи.

Дня 11. серпня ц. р. на Білій Горі в Підлисю відбувалося всенародне свято Маркіяна Шашкевича. Кожного року сотки соколів і сокілок прибували на це свято і традиційно відбували свій окружний здвиг. Як прикро мусіла вражати цьогорічних учасників свята обставина, що не було сокільського здвигу. Вправді і цього року прибули соколи і сокілки, але не могли відбути свого сокільського свята з нагоди Маркіянових роковин, ані вивести своїх прегарних вправ. Бо від влади вийшла заборона, дарма, що вже по війні рік-річно відбувалися, як сказано, такі сокільські здвиги і сокільські вправи без заборони.

Уставилися соколи відділами до Служби Божої, при чім один відділ був зі списами, на яких повівали національні прапорці. Цим відділом так заопікувалися функціонарі поліції, що навіть не зважаючи на те, що почалася вже Служба Божа, один з них по черзі став списувати всіх соколів, які стояли зі списами. При тім слід зазначити, що такими самими списами пописувалися і польські соколи на своїм здвизі у Познані, з тою лише ріжницею, що мали польські національні прапорці. По відправі поліційні органи сконфіскували 20 сокільських списів з прапорцями.

Ці факти хіба наглядно доказують, що відповідні польські чинники систематично і послідовно прямують до того, що всі наші руханкові і пожежні організації як сокільські, так і лугові, зліквідувати. Цими справами повинна заінтересуватися ближче наша Парляментарна Репрезентація.

Поклін Тіням Маркіяна.

Величаве свято в Підлисю.

Як попередніми роками, так і цього року відбулося мин. неділі (11-го ц. м.) в Підлисю свято в честь Маркіяна Шашкевича. Звідусіль прибули великі маси народу, щоб поклонитися „пробудителеві Галицької Землі“. Прибули теж Соколи з доокличних сокільських гнізд, що бажали звеличати свято вправами, як кожного року.

Раділа душа і всміхалося око кожного, що бачив надтягаючі маси народу пішком і фірами, хто оглядав карні ряди Соколів, що рівним кроком спішили під величавий хрест на Підлиську Гору.

В год. 10. почалася Служба Божа під проводом о. мітрата Базюка. Перед побудованим у стіп хреста вівтарем уставились процесії в окруженні почетної сторожі Соколів, за ним вірні й гості, що в святочнім настрою слухали богослуження. Та цей поважний настрій не спинив наших опікунів перед сповнюванням своїх „обовязків“. Ось прим. у часі Служби Божої поліцай ч. 1049 захотів списати собі уставлених Соколів і щойно заввага одного з присутніх запобігла профанації релігійного обряду. Це був зрештою тільки початок, бо пізніше всі довідалися про заборону Соколам виступити з вправами, про що повідомлено комітет свята щойно в суботу пополудні...

По скінченій Службі Божій виголосив гарну проповідь о. Юрик. Після того відіграла злучена сок. орхестра з Лагодова і Глинян „Боже великий, єдиний“, а наконець Соколи перейшли перед могилою, віддаючи поклін Тіням Маркіяна.

Дальша програма обіймала забави молоді, як танки і гопак колом, Катерину і вправи на коні мущин та жінок при такті вальця. Гарно це виглядало. Але хто бачив свята минулими роками, почував у души глибокий жаль до тих, які старалися цього року велич його всіми силами зменшити. Ще довго під вечір ходила молодь по площі, та забава якось не йшла. Всі говорили про перебуті події, дивлячись, як час до часу поліцаї записували якогось Сокола, питаючи, чи має дозвіл носити однострій... Чейже знаємо, що всі Соколи носили до недавна однострої і ніхто від них ніяких позволень не домагався. А чи можна взагалі назвати „переступленням діяльности Товариства“ показ сокільських вправ? Що це за Соколи булиб, якби не робили вправ!?

Та не зважаючи на ці перепони, цьогорічне свято в Підлисю випало гідно. Присутність яких 15.000 людей, 3 орхестр, великі маси гостей зі Львова й околиць наповняли всіх радістю, що свідомість наша росте. Особливо далося завважити поважне число української інтеліґенції. Комітетові свята, що так багато труду вложив у його підготовку, та через заборону не міг використати цілої програми, належиться признання.

Остаповим.

Непорозуміння між Бріяном і Стреземаном.

З Гаґи надійшли вістки, що у вівторок 13 серпня ц. р. на засіданні політичної комісії прийшло до гострої виміни думок між Бріяном і Штреземаном у справі устійнення речинця евакуації Надренії. Штреземан домагався якнайскоршого означення речинця піднаття звільнення Надренії. Перебіг дискусії був такий загальний, що на внесення Гендерсона учасники політичної комісії зобовязалися не подавати ніяких вісток пресі. Дискусія в політичній комісії мала вестися над польським меморандум, який вручив Бріянові мін. Залеський. В меморандумі вказується на небезпеку, яка грозить Франції і Польщі на випадок скорого звільнення Надренії від окупації.

—o—

Англія звільняє Надренію

Диплльоматичний справоздавець „Дейлі Телєґраф“ доносить з Льондону, що англійський уряд ухвалив забрати свої окупаційні війська з Надренії ще до кінця біжучого року, без огляду на вислід гаської конференції.

—o—

Бельґія і Японія посередничать.

Бюро Вольфа повідомляє з Гаґи, що делеґати Японії і Бельґії розвинули живу акцію посередництва. І так між Жаспаром, Сноуденом, Лешером і Бріяном та Гендерсоном велися довгі розмови, а рівночасно подає до відома те саме бюро Вольфа з Льондону донесення, що на підставі інформацій між французькою делеґацією говориться про виготовлення компромісового проєкту, який підвищує уділ Анґлії без зміни висоти німецьких рат. Проєкт признає для Анґлії значну частину зі суми, яка залишається в біжучому році в наслідок перехрещення пляну Юнґа пляном Доза. Підвищення участи Анґлії має відбутися коштом зменшення уділів Румунії, Югославії, Греції і Портуґалії, яким признано би за зменшення воєнних довгів у головних державах.

—o—

Гаська ліцитація.

Делеґати змагають перевести такий поділ німецьких сплат, аби вдоволити Англію без страти для інших держав. Тому в теперішньому поділі побільшено би уділ Анґлії признаючи їй значну частину диспозиційного німецького сальда зі сплаченні головних держав. Зате Англія мала би вирівнати претенсії Румунії, Югославії, Портуґалії і Греції, яким плян Юнґа поменшує їх воєнні довги, затягнені у великих держав.

—o—

Бої на китайсько-більшовицькій границі.

Юнайтед Прес повідомляє з Токіо, що між пограничними китайсько-більшовицькими відділами прийшло до сутички біля Менас, в наслідок чого двох китайців убито а богато ранено. Юнайтед Прес довідується, що японський міністр закордонних справ намагається знова склонити більшовиків до переговорів з Китаєм. З Москви надійшли вістки, що в днях 8 і 9 серпня ц. р. зарервало працю на китайсько-більшов. залізниці аж 3.000 робітників більшовицьких горожан. На деяких стаціях залишили працю навіть всі робітники. Тому на залізниці панують непорядки і анархія. В дні 9. серпня ц. р. вискочив зі шин товаровий потяг близько Харбіна. 28 возів є розбитих і 7 кондукторів поранених.

—o—

Сильне землетрусення в Злучених Державах

З Ню-Йорку повідомляють, що у вівторок 13 серпня ц. р. сильне землетрясення, яке навістило округ Ніяґари принесло великі шкоди. В околиці озера Єріє землетрясення тревало 4 мінути. Тому всі вікна в доокличних місцевостях повилітали, а богато фабричних димарів завалилося. В деяких місцевостях населення перебуває під голим небом. В цілій північній частині Злучених Держав занотовано землетрясення майже у всіх місцевостях.

—o—

ВІДГУКИ ДНЯ.

НА МАРКІЯНОВІЙ ГОРІ.

Сонце на небі, сонце на горах, сонце в долині. Сонце скрізь. І радісно так, мов на Великдень.

Я в Підлисю...

Перелімною Лиса Гора, Маркіянова, білі ребра на сонці вигріває, заквітчаною головою до своїх сестер похитує.

Маленькими ногами ходив по ній колись давно Шашкевич, збирав квіти між камінням, а потім роздав їх між рідних людей. Запашні вони, оці квіти Маркіянові! Століття минуло, а вони ще досі благовонь розсівають.

„Підлисецька горо біла
Як тебе не бачу,
Так ми сумно, так ми тяжко,
Що трохи не плачу..."

Що року відбувається Маркіянове свято на Лисій Горі. Вона вже тепер не „Лиса", а „Маркіянова"... Щороку без помочі преси і агітації з'їжджається сюди нарід звідусіль. Залізницею, возами, а хто ближчий — пішки. Ніхто не питається що на Маркіяновій Горі буде, ніхто не жде за несподіванки. Всі їдуть поклонитися великому поетові, всі їдуть засвідчити, що його посів упав на пригожу землю і дав добрі жнива.

На Маркіяновій Горі памятник поета. Високий залізний хрест, що богато літ жде на курган біля себе. Сотні тисяч народу перейшло біля нього, але ніхто не казав їм сипати кургану. Булиб уже пригорщами наносили.

Нема кургану, але є хрест і біля нього відбувається щороку свято.

„Луги", „Соколи", орхестри, хори, процесії — з дооколичних сіл. Нерідко і з дальших околиць, бо аж зпід Бродів, Перемишлян, чи Камінки Струмілової...

Вкривається щороку Маркіянова Гора українськими людьми, мов мурашками. Вкривається українськими людьми і дзвонить українськими серцями, як величава дзвіниця, — на всю Україну. Скресають тоді на ній жерела радости і віри та потоками спливають на доли, щоб доповнити ріки народньої енергії.

Щороку так, у день Маркіянового Свята.

Щороку дає Бог погоду, і сонце і синє небо. Тільки одного не дає Бог: зрозуміння, чим моглаб стати Маркіянова Гора для нас і для нащадків наших.

Що не дає зрозуміння, то це видно і по програмі, і по скількости приїашої інтелігенції і по відгуках у пресі. Маркіянові Свята відбуваються і будуть відбуватися, а за сто літ може й додумаємось до значіння.

Покищо тільки сонце, настрій і дух Маркіяна скликає тисячі людей.

Галактіон Чіпка.

Одноденна львівська сензація.

Звичайна історія.

Вчора, коли наш часопис був уже весь складений, ціле місто переповідало собі подробиці „сензаційної" трагедії, якої свідками були на вулицях міста численні прохожі. Можна її замкнути в одній короткій фразі, у такій самій, якою переповідаємо щоденно десятки вбивств поза нашим містом. Коли наш ранішній коректор не додав звістки про неї до останніх телеграм про ваймарську конституцію, Сновдена і східно-китайську залізницю, то не зробив цього мабуть тільки тому, що відчував, що вона може бути цікава хіба з подробицями.

Мотиви трагедії.

Трамваєвий кондуктор застрілив рано в центрі міста, на вул. Леґіонів, молодого листаря, коли цей розносив почту. Мотиви: помста за зведену жінку. 31-літній кондуктор Подвишинський, жонатий від кількох літ з 26-літньою пристійною жінкою, не мав щастя в подружі. Жінка почала його зраджувати, а коли він раз занедужав на 6 місяців, усе його подружа пішло коміть головою. Подвишинська стала любкою 28-літнього листаря Дороша, а згодом переїхала до його мешкання. Подвишинський пробував усіма силами намовити її до повороту і мав прикру сцену розмови в хаті Дороша, минулої суботи. Дорош закінчив дискусію з ним ударивши його стільницею по голові. Подвишинський вніс судову скаргу на нього за побиття і чужолоство.

Убитий любок.

Одночасно довідався, що Дороша перенесли до Люблина. Дорош мав виїхати туди з Подвишинською, щоби зійти з очей заздрому мужеві. Це спонукало Подвишинського до негайної помсти. Він узяв 5-денну відпустку, щоби вистежити Дороша. Дорош розносив свою почту останній раз перед наміченим виїздом до Люблина. Це був і останній день його життя. Подвишинський найшов його на вул. Леґіонів, у його службовім районі і там підійшов до нього з револьвером при домі ч. 33. Дорош утікав перед стрілами до камениці на 1-ий поверх, але чотири кулі влучили його смертельно.

Убитий убийник.

Подвишинський після свого вчинку втікав непритомно вулицею з револьвером, що мав ще дві кулі. Люди кричали за ним, як за убийником листаря. А що був він убраний по-цивільному і тримав у руці револьвер як для оборони, перший поліцай, що зіскочив із трамваю, взяв його за атентатчика на почтовика з грішми. Подвишинський хотів боронитись і коли на поклик поліцая не кинув револьверу, від двократного стрілу впав залитий кровю. Безпосередньо після цього половина міста повторяла собі сплітку, що якийсь українець хотів убити і ограбити грошевого почтаря.

Кілька рефлексій.

Трагедія зрадженого мужа закінчилася двома трупами. Оба закохані в молодій жінці — неживі. Вона сама мало здає собі справи, чим була для цих двох суперників, мужа і любка. Кондуктор Подвишинський був, здається, людиною понурою, огірченою до світа і не був у силі перебороти в собі почування заздрощів і забути про факт, який нині трапляється дуже часто, що жінка, розчарована, покидає свого мужа. Дорош був навпаки легким, веселим, енергійним молодцем, що раз уже розвівся і мав уже не першу любовну історію.

В усій цій трагедії, зрештою дуже пересічній, є тільки один момент, що має ознаку цікавої гри обставин. Подвишинський застрілив Дороша в тім самім домі, де досі висить у фотографа за виставкою знимка Дороша з жінкою Подвишинського. Хто зна, чи Подвишинський запримітивши цю фотографію не кружляв саме довкола цього місця, немов би у глухім прочутті, що й Дорош переходитиме туди з приємністю...

НОВИНКИ

— **Фотограф Янушевич**, вул. Вінцентого Поля ч. 1. (бічна Зеленої), Тел. 5960. 238 2—?

— **Інтимний вечір у Черчу** відбудеться дня 18. ц. м. на дохід оселі для „Т-ва письменників і журналістів ім. І. Франка" в Ямнім. У вечорі візьмуть між іншим участь пані Іванна Приймова, що відспіває і відограє низку пісень та Галактіон Чіпка, який після повороту з чужини поділиться своїми враженнями на тему „Моє паломництво до вічного міста".

— **Львівська хроніка.** Ножем пробив груди свому шуринові А. Ґжещукові, якийсь Станіслав Ґерчинський підчас родинної „виміни думок". — Пробувала отруїтись служача в амбуляторії Каси Хорих Альберта Мірська. — На вул. Шпитальній, біля залізничого мосту двох невідомих постріляло в 11. год. уночі Мозеса Коппера. — Стефан Драбовецький, щоби виправдати своє прізвище, приїхав аж зпід Сянока до Львова на рибу. Привіз зі собою вудку, а що Львів не має ріки, почав нею ловити кусень матерії, що лежав на виставці в крамниці. Зачіпив вудкою і тягнув, але тягнув так довго, аж його потягнули і він зачіпився за вязницю.

— **Новий шкільний рік** почнеться у середніх школах 3-го вересня.

— **Нема охотників.** На 22-го ц. м. мав зібратися у Варшаві зїзд словянських артистів. Його відкликали, тому, що зголосилось на нього смішно мінімальне число кандидатів. Правду кажучи, цих зїздів було цього року в Польщі таки трохи забагато.

— **Для ловців.** У львівськім воєвідстві поширений цього року охоронний час для заяців від 1. жовтня до 15. листопада, а для оленів від 10. до 30. жовтня.

— **Волів американське підданство** бувш. польський сенатор Гамерлінґ, який вніс у Ню Йорку прохання, щоби повернули йому придбані права американського громадянина. Гамерлінґ став полянком як довго добре було бути польським сенатором; від року живе він у Спол. Державах і там прийшов до пересвідчення, що найкращий патріотизм так званий „до виповідження".

— **Ріжні вістки.** Міністерство справедливости в Варшаві скличе в жовтні зїзд прокураторів окружних судів з усієї Польщі, щоби підготовити ґрунт під нову карну процедуру. — У Лодзі в центрі міста злодії обікрали одну крамницю на 100.000 зол. — У Ковні повісили вбийника поліцая. — В Індіях спричинили повені шкоди за один місяць на 400.000 фунт. шт.; у ріжних місцевостях засіви знищені зовсім; вибухла й холера. — Єдиною жінкою, що бере участь в окружнім леті довкола Европи є англійка міс Спунер. — Під проводом американського археольоґа проф. Баде вибирається спеціяльна комісія в околиці Єрусалиму шукати за скарбами Соломона —

Бувш. премієр-міністр Франції і міністр освіти Еррiо їздить по Франції. — Славний американський драматурґ Евґен О'Ніл оженився в Парижі з акторкою Шарлотою Монтерей. Недавно його друга жінка взяла розвід у Ріно (Невада), кажучи, що хоче сповнити його волю і дати йому свободу. О'Ніл мав діти з першою і другою жінкою, а третя його жінка теж уже віддана втрете. Другій жінці перед розводом згодився він платити 3.300 дол. річної платні. О'Ніл має щойно 40 літ.

— **Латинська азбука** стає обовязковою в усіх виданнях друкованих на території СРСР досі арабською азбукою. Цей розпорядок є імовірно наслідком порозуміння з турецьким урядом, який хотів піддержати свій дотичний закон.

— **Беляско.** Богатий театральний підприємець з Ню Йорку Давид Беляско обходив цими днями 75-літні уродини. Йому минуло 75 літ і він сивий як голуб, але каже, що почувається як 21-літній молодець. Він не курить і не пє алькоголю. Нарікає тільки, що часто болить його голова і не може спати. Його батько був жид, мати португальська циганка. Вони виемігрували були з Англії до Америки і як приїхали були тому 75 літ до Каліфорнії, там того самого дня вродився Давид. Він вже з малої дитини виступав на сцені на руках мами в ролі немовляти. Відтак був актором, а вкінці театральним підприємцем. За цей час пізнав, чого публика хоче в театрі. Вона хоче всього, каже Беляско.

Зі спортового життя.

Гасмонея — Україна.

Пригадується, що змагання цих дружин відбудуться в четвер 15. ц. м. в год. 4'30 попол. на грищі Цитаделі. Змагання ці викликали зрозуміле зацікавлення серед української публики, яка сподіється, що українська дружина нарешті дасть собі раду зі своїм сильним жидівським противником, якого досі ще ні разу не могла побити. Низькі ціни вступу і догідно положене грище причиняться певно також до численної фреквенції публики, яка, надіємося, побачить гарну й інтересну гру.

Ропник (Борислав): Польмін (Дрогобич) 5 : 4 (2 : 2).

Наша підкарпатська дружина грає у щораз кращій формі та виходить побідно з усіми своїми дооколичними сусідами. В недільніх змаганнях визначилися особливо Бринич (оборона) та Гаврилів (напад). Вислід тимбільше корисний, що Ропник грав цілий час тільки з 9 грачами, бо решта не могла звільнитися від праці в копальні. — Сподіємося, що по феріях і наші спортові кружки будуть старатися розіграти з цею нашою спортово-робітничою дружиною приятельські змагання.

Лист до Редакції.

УСДРП. про відношення до унрівського центру.

Шановний Пане Редакторе! Просимо не відмовити вмістити на сторінках Вашого часопису такого нашого листа:

У звязку з листом Закордонної Делеґації УСДРП., що був уміщений к ч. 136 „Діла" з 29. червня 1929 р., появилася замітка в паризькому „Тризубі (19. VII.), де автор зазначає: 1. Нíби оголошення в зазначеному листі до „Діла" резолюції УСДРП з 1922 р. про відношення УСДРП. до центру УНР. є незрозумілим, оскільки ЗД. УСДРП. публікує як правосильну свою постанову, що була ухвалена тому вже 7 років; 2. Ніби заява Закордонної Делеґації УСДРП. про те, що УСДРП., при сучасному її відношенні до центру УНР., не вважає для себе можливим брати участи в нарадах „у важніших державних справах" з урядом УНР., не відповідає дійсности; 3. Ніби заява Закордонної Делеґації УСДРП., що за її відомостями ніхто з орґанізованих членів УСД. партії не бере „активної участи в технічній праці уряду" УНР., є також неправдива.

Залишаючи на боці подражнений тон і полемичні випади „Тризуба" проти керуючих орґанів УСДРП., Закордонна Делеґація УСДРП. заявляє: 1. Закордонна Делеґація УСДРП. своїм листом до „Діла" не в перший раз заявляє прилюдно про своє відношення до центру УНР., формуловане в резолюції ЦК. партії з 1922 р., яка досі лишається в силі. Протягом останніх років представники партії кілька разів заявляли про це на прилюдних зборах та в друкованих виданнях, як напр. в брошурі „Траґедія двох народів" (Прага 1928 р.) й інших. Не вважаючи на все це кер-

манич і центру УНР. старалися часами на слозах і друком інформувати українське громадянство в тому напрямі, що, мовляв, українська соціялдемократія солідаризується з їх політидою. Так у лютому ц. р. очевидно вони опублікували літографований анонімний бюлетень офіціозного характеру, в якому про українську соціялдемократію сказано приблизно те саме, що й у згаданій статті „Тризуба“. Розуміється на все те, сказане на словах або в анонімних виданнях, Закордонна Делеґація не могла реаґувати, поки не появилась у „Тризубі“ згадана стаття, з приводу якої Закордонна Делеґація вмістила свого зазначеного листа в „Ділі“.

В цьому листі Закордонна Делеґація навмисне навела повний текст резолюції партії з 1922 р. з метою точної передачі змісту цього документу, а не тому як сказано в „Тризубі“, ніби то на погляд с. д. партії за ці 7 років все лишилося без змін. Слово „все“ видумав сам автор замітки в „Тризубі“. Точний текст цього місця в листі ЗД. був такий: „Закордонна Делеґація УСДРП. констатує, що положення центру УНР., методи його діяльности, його залежність від чужих сил лишаються майже без змін з того часу, як була ухвалена ця резолюція“.

Отже згідно з цією заявою в положенні центру УНР. і досі **майже без змін** залишається: **залежність цього центра від чужих сил і методи його діяльности.**

Думаємо, що сама редакція „Тризуба“ не стане заперечувати, що залежність центру УНР. від чужих сил на жаль від самого початку еміґрації досі лишається фактом, тяжким і небезпечним для української справи. Також не треба доказувати, що й у методах діяльности центру УНР. з того часу не помітно ніякого руху вперед: як раніше так і тепер „чинники“ центру УНР. провадять свою політику **безвідповідально**, тобто без належного контакту, а значить і контролі з боку українського громадянства. Не можемож ми вважати за дійсний контакт з громадянством такі факти як наприклад остання еміґраційна конференція в Празі, де фактично довіря собі ухвалили не хто інший як саміж міністри уряду УНР. (із 12 членів конференції з рішаючим голосом майже половину складали члени уряду УНР.). Не вважаючи на протести й навіть опущення конференції членами української соціял-демократії (М. Добриловський, Б. Бутовський) та українських соціял-революціонерів (А. Чернявський), які взяли участь лише **з умовою, що конференція не буде мати політичного характеру**, конференція, скликана для цілком інших завдань, була перетворена в орґан уряду УНР.

Наївно також було бачити справжній контакт з громадянством у тих привітаннях в день 50-ліття А. Лівицького, яким „Тризуб“ надає значіння політичного довіря та піддержки центру УНР. Цим „Тризуб“ ставить центр УНР на один рівень з тими численними бутафорними „українськими урядами“ за кордоном, які окрім виголошування вірнопідданчих телеґрам та приватних листів від своїх особистих знайомих ні на який інший **політичний** контакт і політичне довіря з боку українського громадянства взагалі претендувати не можуть.

2) Автор замітки в „Тризубі“ даремно старається доказати участь представників УСДРП в нарадах „у важніших державних справах“ з урядом УНР. Не знаємо, свідомо чи несвідомо, але автор цієї замітки змішує цілком ріжні поняття: **звичайні** політичні розмови між членами ріжних політичних угруповань і **відповідальні** політичні наради. Булоб дивним, колиб члени УСДРП взагалі оминали розмов з діячами інших політичних напрямків, хочби й на тему про діяльність того-ж центру УНР. Але у статті „Тризуба“ говорилось ясно не про такі розмови в порядку приватного обміну думок, а про наради з урядом УНР „у важніших державних справах“, тоб-то про наради **відповідальні**, які завжди так чи інакше зобовязують їх учасників. Закордонна Делеґація заявила з приводу цього і заявляє знову, що при істнуючому вже протягом 7 років відношенні нашої партії до центру УНР таких нарад між відповідальними членами партії та представниками цього центру, за які б УСДРП несла ту чи іншу відповідальність, не було і не могло бути.

3) Автор замітки в „Тризубі“ також саму плутанину вносить і щодо розуміння вжитого „Тризубом“ виразу про „технічну працю“. В практиці УСДРП немає такого порядку, щоби членам партії заборонялося брати участь в **технічній** праці тих чи інших українських організацій та установ, оскільки ці організації чи установи не находяться під бойкотом з боку партії. Але в даному випадку в статті „Тризуба“ вжито вирази („активна участь у технічній праці уряду“), які давали підстави для ширшого розуміння цих виразів у значінні **політичної відповідальности** за діяльність цього уряду. Закордонна Делеґація, спростовуючи в своєму листі до „Діла“ це місце в замітці „Тризуба“, мала на увазі лише таке толкування виразу „технічна праця“. Тому Закордонна Делеґація УСДРП ще раз стверджує, що за її відомостями ніхто з організованих членів УСДРП не бере „активної участи в технічній праці уряду“ УНР, тоб-то не займає при центрі УНР ніяких **політично відповідальних** посад.

За Закордонну Делеґацію Української Соціял-Демократичної Робітничої Партії:
І. Мазепа. П. Феденко.
Прага, 5. серпня 1929.

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:

Середа, 14-го серпня, г. 8·15 веч. Премієра „З Праги до Львова“, чеська ревія.

Четвер 15-го серпня, г. 8·15 веч. „З Праги до Львова“, чеська ревія.

Пятниця, 16-го серпня, г. 8·15 веч. „З Праги до Львова“, чеська ревія.

Кіна.

Апольо: Авантурниця з Біяріц (Магд. Соня, Лівіо Панелі).

Кольосей: Король боксерів Риш. Дікс, Мейрі Бріян. Не нас одурити.

Лев: Чар гріху (Люсі Дорен, Гайдарів).

Люна: Архизлодій з Дамаску.

Марусенька: Цісар Франц Йосиф і його двійник. Король карнавалу.

Оаза: Забава в кохання.

Палас: Несамовитість (Ларс Гансон).

Пан: На порозі спальні (Ліді Даніта, Верн. Кравс).

Пасаж: Тайна вулькану. Людина з двома налогами.

Фатаморгана: Подружі вакації.

Химера: Дон Жуан у пансіонаті (Погеліна, Райн. Шінцель).

Утіха: Черний біс.

Програма радіо.

Четвер 15-го

Льондон (356,3). 19·45 Концерт радіоорхестри.

Париж (1725) 19·35 Пате.

Берлін (418) 19·30 Музика до танців.

Відень (516,3) 18·15 Концерт. 20·05 Симфонічна орхестра.

Мюнхен (533) 16·— Квартет „АБЦ“ композиторів.

Міляно (501) 17·— і 24·— Джезбенд.

Рим (441) 21·— „Скуґніцца“ оперетка М. Кості.

Лянгенберг (473) 17·35 Сучасні композитори.

Будапешт (550) 17·20 Циганська капеля. 18·55 Концерт на ексцентричних інструментах. 21·— Легка музика.

Москва (825) 19·— Селянський концерт.

Харків (1304) 18·30 Селянський конц. 20·— Музичний вечір.

Варшава (1411,7) 17·— Популярний концерт. 20·30 Французька музика. 21·45 Музика до танців.

Краків (3121,8) 30·30 Вечірній концерт.

Познань (334,8) 20·30 Речіталь на органах.

Пятниця 16-го.

Льондон (356,3). 20·00 Концерт для проходу. 22·15 Квінтет.

Париж (1725) 16·45 Пополудневий концерт.

Берлін (418) 21·15 Фортепян на чотири руки.

Відень (516,3) 21·15 Музика до танців.

Рим (444) 21·— Концерт.

Міляно (501) 20·30 Симфонічний концерт.

Мюнхен (533) 18·— Камерний концерт.

Ленінград (1000) 16·— Концерт.

Москва (825) 18·— Концерт.

Харків (1304) 19·30 Націон. меншости. 20·— Етнографіч. концерт.

Київ (800) 19·— Селянський концерт.

Варшава (1411,7) 20·30 Симфоніч. концерт.

Познань (334,8) 18·— Концерт артистів опери.

Прага (487) 16·30 Камерний концерт.

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

„Вертеп Наших Днів“ Галактіона Чіпки і Ле-ле. 115 19—?
Копичинці, середа, 14.VIII. 1929.
Гусятин, четвер, 15.VIII. 1929.
Грималів, пятниця, 16.VIII. 1929.
Теребовля, субота, 17.VIII. 1929.

Новий Український Театр під дир. Карабіневича:
Перемишляни:
14.VIII. Осінні маневри.
14.VIII. Чесна Сузанна.
15.VIII. Пташник з Тиролю.
16.VIII. Тітка Чарлі.
Театр виїздить з 15.VIII. в турне на Волинь. 93 1—?

Загальні Збори „Учительської Краєвої Спілки“ коопер. з обмеж. порукою у Львові, відбудуться дня 24. серпня ц. р. в год. 9. рано в школі ім. Т. Шевченка у Львові, при вул. Мохнацького ч. 12. з таким порядком: 1) Відкриття Загальних Зборів. 2) Відчитання протоколу з останніх Заг. Зборів. 3) Звіт Управи: а) організаційно-торговельний; б) касовий. 4) Звіт Ревізійної Комісії й затвердження біллянсу. 5) Розділ зисків. 6) Вибір двох членів Надзірної Ради і одного заступника. 7) Вибір Ревізійної Комісії. 8) Внесення і запити членів. Біланс кооперативи виложено на 14 днів перед Заг. Зборами в льокалі кооперативи до перегляду членів. На випадок неприявности потрібної кількости членів, відбудуться Загальні Збори о годину пізніше і їхні ухвали будуть правосильні без огляду на кількість присутних членів. 270

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. З друкарні Видавничої Спілки „Діло“. Львів, Ринок ч. 10.